

ANNA SAMOLEJ

DOI: 10.56898/ST.15829

WDZIĘCZNOŚĆ W PERSPEKTYWIE DUCHOWO-MORALNEGO ROZWOJU

Streszczenie

Celem tego tekstu jest wskazanie zależności między postawą wdzięczności a Eucharystią, z uwzględnieniem rozwoju duchowo-moralnego człowieka. Eucharystia jest misterium dziękczynienia kształtującym życie i duchowość człowieka. Zatem cnota wdzięczności powinna być kształtowana przez udział w misterium życia wspólnoty, a zwłaszcza w Eucharystii. Wspólnota jako medium i podmiot wiary zatopiona jest w komunikacji Boga z ludźmi. Uczta jest epifanią Boga, przestrzenią komunijnej wymiany miłości w wymiarach eschatologicznych. Z kolei rozwój moralny rozumiany jest głównie jako formowanie sumienia i odpowiedzialności za działanie. Wymaga to oczywiście zobowiązania moralnego, wzajemności i woli komunii. Stąd wynika także konieczność społecznego zaangażowania, a nawet misji niekiedy krytycznej wobec społeczeństwa.

Słowa kluczowe: *postawa ofiary, wdzięczność, tajemnica dziękczynienia, wymiar moralny komunii*

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł podejmuje temat wdzięczności w perspektywie duchowo-moralnego rozwoju. Społeczno-psychologiczne badania zagadnienia wdzięczności zostały opracowywane przez takich autorów, jak Weiner, Heider, Ortony, Emmons, McCullough, Buck, Wojciszke, Maslow, Fredrickson i Kemper. Brakuje jednak związku wdzięczności z pogłębianiem więzi między Bogiem i człowiekiem we wspólnocie wiary. Zatem problemem badawczym jest wykazanie czy Eucharystia przyczynia się do odkry-

wania obecności Boga w codziennym życiu i rozwijania postawy wiary, nadziei i miłości. Artykuł jest przede wszystkim próbą przeglądowej prezentacji wdzięczności w świetle wybranej literatury teologicznej i dokumentów Kościoła Katolickiego. Ich analiza ukazuje wydarzenie ofiary jako daru przez co człowiek może odkrywać coraz bardziej znaczenie swojego powołania i sens istnienia. Zaś uczestnictwo w życiu sakramentalnym wydaje się kształtować wyjątkowy etos człowieka i przyczynia się do rozwoju całej wspólnoty. Według tej logiki zostały wyszczególnione paragrafy artykułu.

2. Ofiara

Eucharystia głosi ofiarę paschalną z perspektywy zmartwychwstania i daje udział wiernym w jej owocach zbawczych. Paschalna ofiara Chrystusa ma charakter twórczy, gdyż uzdalnia wiernych do postawy ofiary. Chrystusowa ofiara miłości kształtuje w człowieku postawę ofiary, która wyraża się poprzez bezinteresowny dar z siebie. Sobór wskazuje na misterium: „Nasz Zbawiciel podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę swojego Ciała i Krwi, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalić Ofiarę Krzyża i tak powierzyć Kościołowi, umiłowanej Oblubienicy, pamiątkę swej męki i zmartwychwstania, sakrament miłosierdzia, znak jedności, więź miłości, ucztę paschalną, podczas której przyjmujemy Chrystusa, duszę napełniamy łaską i otrzymujemy zadatek przyszłej chwały”¹. Ofiara oznacza każdy akt wewnętrzny oddania samego siebie Bogu i każdy zewnętrzny przejaw tego wewnętrznego ducha ofiary. Jest to jeden z podstawowych aktów religijności człowieka, ściśle związany z pojęciem Boga².

Ofiara rytualna, składana bóstwu, charakteryzuje się zniszczeniem (spaleniem rzeczywistym lub symbolicznym) lub dobrowolną rezygnacją z ofiarowanej rzeczy. Człowiek rezygnuje ze „spożycia” dóbr ziemi, by w ten sposób uznać panowanie Boga nad sobą lub też by uzyskać Jego życzliwość i wejść z Nim w kontakt. Ofiara spełnia funkcję komunikacji i wymiany pomiędzy światem człowieka i światem Boga. Ofiarować³ to czynić uświęconym (świętym), oddać jakąś rzecz do dyspozycji boskości. Dla wy-

¹ Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, w: tenże. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 47.

² Por. A. I. Baumgarten, *Sacrifice in religious experience*, Leiden 2002.

³ A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, s. 598.

rażenia swojego związku z boskością człowiek ofiaruje coś, co posiada, angażując samego siebie w działanie, poprzez które uznaje istnienie zwierzchniej władzy nad sobą i podporządkowuje się jej albo stara się zobowiązać Boga, przywiązać Go do siebie. Ofiara może być jednocześnie dziełem życia i śmierci”⁴.

Ofiara nie tylko zawiera w sobie element wyniszczenia, śmierci, ale ta ofiara, która jest darem zostaje przyjęta⁵. Jest to włączeniem zmartwychwstania do pojęcia ofiary i potwierdzeniem przyjęcia ofiary przez Boga⁶. Stąd „śmierć i zmartwychwstanie stanowią zatem wewnętrzną, organiczną jedność. Zaznacza się ona szczególnie dobitnie, gdy obie tajemnice rozpatruje się w świetle idei ofiary”⁷.

Ogólnie przez dar należy rozumieć darmowe, wynikające z życzliwości, przekazanie komuś jakiejś wartości. Jednak pełnia daru polega na objawieniu się i darowaniu się Boga w wydarzeniu zmartwychwstania. W tym darze widać prawdziwy motyw obdarowania: bezinteresowna miłość obdarowującego i cel obdarowania, czyli umożliwienie obdarowanemu pełni życia, komunii z Bogiem⁸. Jest to ofiara w pełnym sensie miłości, dar wiary w nieśmiertelne życie.

Eucharystia uobecnia ofiarę, jaką Jezus złożył Ojcu i jednocześnie ofiarę przyjętą przez Ojca. Jest to więc dar paschalnej ofiary, złożony przez Chrystusa Ojcu, jako przebłaganie za grzechy ludzkości. Ów dar zostaje przyjęty przez oddanie Ojca w darze nowego nieśmiertelnego życia. Zatem ofiara zostaje przez Boga nie tylko przyjęta, ale też i odwzajemniona z miłością przez udzielenie człowiekowi daru nowego, nieśmiertelnego życia. Dar paschalnej ofiary jest darem dla całej ludzkości⁹.

Personalne spojrzenie na dar Boga pozwala lepiej dostrzec eklezjotwórczy charakter każdej Eucharystii. Bóg umarł w samotności, ale nie powstaje sam, lecz w swoim zmartwychwstaniu zabiera ze sobą wspólnotę świętych. Indywidualne osoby, jak i całe wspólnoty uczą się odnajdywać Boski sens swego ludzkiego życia. Chodzi tu o ów sens, poprzez który Bóg z jednej strony objawił człowieka samemu człowiekowi, z drugiej zaś daje

⁴ J. Grzeškowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987, s. 171.

⁵ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Watykan 2007, nr 8.

⁶ Por. tamże.

⁷ J. Grzeškowiak, *Oto wielka tajemnica wiary*, s. 171.

⁸ Por. R. Jasiak, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, (red.) M. Chmielewski, Lublin-Kraków, 2002 s. 191.

⁹ Por. Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Watykan 2007, nr 8.

poznać pewne podobieństwo między jednością Osób w Bogu a jednością ludzi zespolonych w prawdzie i miłości¹⁰. I właśnie to zespolenie „w sposób szczególny wyraża i tworzy się poprzez Eucharystię, w której człowiek – uczestnicząc w Ofierze Chrystusa każdorazowo urzeczywistnionej – uczy się również „siebie samego odnajdywać poprzez dar z siebie”, w komunii z Bogiem i z innymi ludźmi, swoimi braćmi”¹¹.

Zawarty w ofierze bezinteresowny dar w sposób definitywny uwydatnia znaczenie miłości Boga. Konsekwencją tego jest nowość Przymierza między Bogiem i nowym ludem. U podstaw tego „Przymierza, dokonuje się nieustanna wymiana: Bóg przyjmuje ofiarę swojego Syna i potwierdza ją przez zmartwychwstanie. Dla wyrażenia tej wymiany współczesna teologia nie ogranicza się do pojęcia ofiary, lecz czyni to przy pomocy pojęcia „misterium paschalne”, które nie tylko jest faktem historycznym, ale też transcenduje dany moment. Całe misterium paschy jest teologią odkupienia i liturgią ofiary przebłagalnej¹². Odczytanie paschalnej ofiary pozwala człowiekowi odkrywać wielkość swojego powołania, które polega na „bezinteresownym darze z siebie”. Człowiek zostaje włączony w dynamikę Boskiej miłości i ofiary z własnego życia, aby wypełnić pierwotne powołanie do miłości, właściwe każdemu człowiekowi. Gwarancją rzeczywistej realizacji ofiary miłości jest upodobnianie się człowieka do Boga¹³.

3. Dar

Eucharystia stanowi centrum posługi sakramentalnej Kościoła i całego życia chrześcijańskiego, gdyż jest szczytem uświęcenia i źródłem nowego życia człowieka. Celem dziękczynienia jest zatem pełna komunika z Bogiem. Wiara jest istotnym warunkiem uznania obecności i wejścia w wewnętrzne życie Boga. Eucharystia jako ofiara zbawcza buduje Kościół jako wspólnotę ludzi zjednoczonych z Bogiem. Społeczne sprawowanie dziękczynienia otwiera człowieka na głębię egzystencji: indywidualnej i społecznej. Jest to sakrament, który w swej istocie uaktualnia ekonomię

¹⁰ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Tenże. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 24.

¹¹ Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et Vivificantem*, Watykan 1986, nr 62.

¹² Por. J. Ratzinger, *Teologia liturgii*, „Christianitas” 9 (2001), s. 27n.

¹³ Por. tamże, s. 28-31.

zbawczą Trójcy Świętej. Ponadto „Eucharystia oznacza i urzeczywistnia komunij życia z Bogiem i jedność Ludu Bożego, przez którą Kościół jest sobą. Jest ona szczytem działania, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, a równocześnie szczytem kultu, jaki ludzie w Duchu Świętym oddają Chrystusowi, a przez Niego Ojcu”¹⁴.

Podstawową rolę i celem misterium dziękczynienia jest pełna więź między Bogiem a człowiekiem, a łaska otwiera na dzieło odkupienia¹⁵. Publiczne sprawowanie misterium dziękczynienia oraz uczestniczenie w nim jest sakramentalną kontynuacją człowieka w wymiarze osobowym i historycznym. Misja empiryczno-historyczna Chrystusa zakończyła się w określonym odcinku dziejów świata i była ona niejako „pierwszą odgórną” częścią realizacji zbawienia, byłaby jednak niezrealizowana, nierealna bez odpowiedzi człowieka¹⁶. Działanie człowieka we wspólnocie jest działaniem z Boga z człowiekiem realnie, empiryczno-mistycznie – osoba w osobę¹⁷. Społeczna realizacja postawy wdzięczności i kult wprowadza świat człowieka w życie i rzeczywistość Boga, daje możliwość wejścia w tajemnicę prawdy o sobie¹⁸. Sprawowanie Eucharystii staje się przez to wydarzeniem, w którym człowiek jako osoba – może spotkać się z rzeczywistością Boga, a przez to może w Nią wejść ze swoim światem osobowym¹⁹.

Misterium dziękczynienia jest jakimś programem dla całej egzystencji człowieka. Bóg obejmuje całokształt ludzkiego życia, doczesność z jej aspektami materialnymi i duchowymi, by włączyć ją w krąg swojej boskiej rzeczywistości²⁰. Łaska obejmuje swoim zasięgiem całe wydarzenie Chrystusa, a więc jest to dar wcielenia i odkupienia²¹. Dzięki temu wierzący może odnaleźć godność swego powołania do istnienia i świętości. Uczestnik misterium dziękczynienia, wchodzi w tajemnicę Życia i Istnienia, przez co może zrozumieć, że pełne spełnienie się bytu zależy od realizacji jego relacji z Bogiem, a także z innymi ludźmi.

Działanie Boga ma źródło w Jego naturze, a podmiotem Boskim jest za-

¹⁴ Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 1325.

¹⁵ Por. Jan Pawła II, List apostolski *Mane nobiscum, Domine*, Watykan 2004, nr 7.

¹⁶ Por. tamże.

¹⁷ Por. Cz. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t.2, Lublin 2003, s. 705n.

¹⁸ Por. Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 1357.

¹⁹ Por. tamże, nr 1405.

²⁰ Por. M. Kowalczyk, *Eucharystia jako objawienie Trójcy Świętej*, Roczniki Teologiczne 42 (2005), z. 2, s. 52.

²¹ Por. tamże.

wsze konkretna Osoba, a nie anonimowa natura²². Misterium dziękczynienia odkrywa przed człowiekiem coś z głębi natury Boga, która sprowadza się do miłości międzyosobowej. Jest to najgłębsza tajemnica bycia osobowego, najpełniejsze oddanie siebie drugiemu, najpełniejsza adoracja, najdoskonalsza miłość, poznanie i najpełniejsza dziękczynna odpowiedź na otrzymany dar²³. Postawa wdzięczności staje się wydarzeniem historycznym, znakiem realizowanych relacji międzyosobowych²⁴. Jest ona „uobecnieniem niewidzialnej, transcendentnej rzeczywistości i połączeniem jej z rzeczywistością osobową ludzką, historyczną i przestrzenną”²⁵.

4. Komunia

Eucharystia jest dziękczynieniem Bogu za wielkie Jego dzieła, a zwłaszcza za misterium paschalne. Misterium obecności sprawia przemianę człowieka i nową egzystencję nowego człowieka. Dziękczynienie obejmuje przemianę człowieka i obietnicę życia wiecznego. Zatem dziękczynienie związane z wieczerzą paschalną Starego Testamentu nabiera nowych wymiarów. Czasownik grecki *eucharistein* znaczy „dziękować”²⁶. Postawa wdzięczności winna być odpowiedzią człowieka na otrzymane od Boga dary, a przede wszystkim za misterium paschalne.

Rozwój postawy sprawia, że człowiekowi przestaje brakować dziedziny bytowania ludzkiego, która zwalniałaby go od wdzięczności Bogu. Już sama możliwość zaistnienia człowieka w tym świecie zaczyna być wdzięcznością Bogu. Miłość gromadzi ludzi wokół ołtarza, by wyrazić podziękowanie. Eucharystia jest „wielkim dziękczynieniem składanym Ojcu za wszystko, czego dokonał w stworzeniu, odkupieniu i uświęceniu, za wszystko, czego dokonuje w Kościele i w świecie pomimo grzechów ludzkich, za wszystko, czego dokona doprowadzając swoje królestwo do pełni. Tak więc Eucharystia jest błogosławieństwem (*berekah*), przez które Kościół wyraża swoje dziękczynienie Bogu za wszystkie Jego dobrodziejstwa”²⁷.

Bóg jest źródłem łaski, stąd sakramenty mogą być przyczyną umożli-

²² Por. Cz. Bartnik, *Osoba w Trójcy Świętej*. „Personalizm” 1(2001), s. 67-78.

²³ Por. Cz. Bartnik, *Dogmatyka katolicka* s. 712.

²⁴ Por. M. Kowalczyk, *Eucharystia jako objawienie Trójcy Świętej*, s. 54.

²⁵ Tamże.

²⁶ Por. *Słownik biblijny*, (red.) H. Langkammer, Katowice 1982, s. 47.

²⁷ Por. S.C. Napiórkowski, *Wszyscy pod jednym Chrystusem*, Lublin 1985, s. 151.

wiającą człowiekowi pojednanie z Bogiem. Eucharystia to dziękczynienie Bogu i przebłaganie za wszystkie grzechy świata. Eucharystia to także ubłaganie i prośba. Bóg zaprasza grzeszników do swojego stołu na wielką ucztę. Boga, który pragnie spotkać się z grzesznikami, otwiera drzwi i serce zrozpaczonemu (por. Łk 18, 9-14), a Jego dobroć i miłosierdzie są bez granic (por. J 3,16), gdyż On nas pierwszy umiłował ludzi (por. 1 J 4,9-40).

Wkroczenie Boga w dzieje ludzkości ma swoje źródło w konkretnym spotkaniu (por. J 1,29). Bez tego historycznego kontaktu człowiek wydaje się, że pozostaje taki jak był. Bowiem spotkanie jest inicjatywą Boga. Ten właśnie doświadczalny kontakt z Bogiem jest źródłem rytuału eucharystycznego²⁸. Dla ludzi Bóg staje się jednorazową, ostateczną odpowiedzią sensu ludzkiego cierpienia i radości, pracy i odpoczynku, życia i śmierci. Bóg zaryzykował własną godność, identyfikując się ze zniewolonym, wyzyskiwanym, cierpiącym człowiekiem, nade wszystko zaś powołuje grzesznika do wyzwolenia i zbawienia. Zatem naturalną potrzebą człowieka jest oddawanie kultu, modlitwa i adoracja²⁹. Gdyby człowiek nie pytał o sens istnienia, cierpienia, życia i śmierci, nie byłby również zdolny przeżywać śmierci drugiego człowieka³⁰. Jednak wiara nie jest owocem rozumowania ani projekcją funkcji religijnej³¹. W Ewangelii wierzący doświadcza, że to Bóg przychodzi do człowieka. Miejscem spotkania i poznania Boga jest historia. Doświadczyć prawdziwego Boga znaczy wyjść całkowicie z ciasnoty własnego życia i wzrastać w nieskończoność swojej egzystencji. Jest to ustawiczny dynamizm wdzięczności i podziękowania za łaskę poznania Boga. Cała ludzka wiedza dotycząca Boga, stworzenia, łaski, grzechu, śmierci, zmartwychwstania, nadziei, miłości, pokoju potrzebuje przyswojenia. Akt religijny nie czyni z człowieka chrześcijanina, ale zaangażowanie swojego życia w przestrzeni misterium Boga³².

Rozwój miłości stanowi właściwy sens poznania Boga. Wdzięczność jest kresem chrześcijańskiego wtajemniczenia. Społeczność eucharystyczna jest doświadczalną, żywą obecnością Boga w czasie i przestrzeni³³. Cel życia sa-

²⁸ Por. A. J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie, w: Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, Homo meditans, t. 9, (red.) W. Słomka, A.J. Nowak, Lublin 1992, s. 55.

²⁹ Por. A. J. Nowak, *Osobowość sakramentalna*, Lublin 2000, s. 25.

³⁰ Por. A. J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, s. 56.

³¹ Por. tamże, s. 56n.

³² Por. A. J. Nowak, *Osobowość sakramentalna*, s. 25.

³³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór

kramentalnego to właśnie uświęcenie człowieka, jego rozwój duchowo-mistyczny oraz oddawanie czci Bogu³⁴. Komunikacja z Bogiem zmienia wizję człowieka. Człowiek i Bóg nie są pojęciami abstrakcyjnymi, relacja między człowiekiem a Bogiem nie może mieć charakteru czysto indywidualnego, ponieważ tajemnica wspólnoty nie mogłaby się spełnić w próżni norm prawnych³⁵. Człowiek dochodzi do świadomości swojej godności i wartości jako osoby tylko i wyłącznie w świecie osób, w przeciwnym wypadku staje się abstrakcyjną jednostką w kolektywie³⁶. Akt stwórczy Boga to świat, zaś ekonomia zbawienia świata to wspólnota³⁷. Zatem rozwój w relacji do Boga, umożliwia zdobywanie wiedzy o tym, że człowiek nie jest samotnikiem. Osobliwą rację godności ludzkiej stanowi powołanie człowieka do uczestniczenia w życiu Boga³⁸. Wcielenie jest przyjęciem natury ludzkiej do natury boskiej w jednej Osobie Słowa (Flp 2,6-7). Słowo, które stało się ciałem, jest sakramentem Boga, Jego znakiem poprzez ludzką naturę i dlatego jest również znakiem odkupionego człowieka³⁹. Człowiek może poznawać godność i wartość własnego wymiaru osobowego w refleksji. Więź między osobami staje się możliwa na płaszczyźnie wzajemnego uznania (por. J 1,12).

Rozwój człowieka ma charakter moralny, jest żywą relacją do konkretnej Osoby, eucharystycznie obecnej we wspólnocie. Rozwój ten dokonuje się poprzez misterium paschalne⁴⁰. Od momentu wkroczenia Boga w historię człowieka zaczęła się nowa egzystencja. Każdy może doświadczyć wkroczenia Boga do osobistego rozwoju. Całe życie jest w istocie swej spotkaniem. Tym doskonalsze, głębsze, radośniejsze, pełne wdzięczności jest poznanie własnego „Ja”, im większe jest „Ty”, im większa jest miłość⁴¹. Czł-

Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 5.

³⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosantum Concilium*, w: Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 59.

³⁵ Por. A. J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, s. 66n.

³⁶ Por. tamże 67.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Tenże. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, nr 22.

³⁹ Por. A. J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, s. 67.

⁴⁰ Por. A. J. Nowak, *Osobowość sakramentalna*, s. 72n.

⁴¹ Por. A. J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, s. 68.

wieka nie można zrozumieć jako wyniku procesu kolektywnego, ponieważ jest osobą i musi być kochany właśnie dlatego, że jest człowiekiem, ze względu na szczególną godność jaką posiada. Osobowa więź z Bogiem jest przyjaźnią i miłością, którą Bóg obdarowuje człowieka (por. J 15,14).

Wdzięczność polega więc na kształtowaniu nowego „Ja”, innej świadomości siebie i poczucie własnej wartości. Ten swoisty wymiar oraz sposób patrzenia na samego siebie, jak i na drugą osobę to właśnie sakramentalnie ukształtowany człowiek⁴². Im mniej człowiek jest zapatrzony w siebie, tym bardziej staje się sobą, doskonalej realizuje swoje człowieczeństwo. Dzięki Eucharystii spotyka się z Bogiem na sposób ludzki, ale i boski. Tajemnica świętości tkwi w doświadczeniu wzajemnej miłości (por. J15,12). Życie w przestrzeni misterium ma swój zewnętrzny wyraz w wierze i czynnej miłości, posiada wymiary społeczne i służebne, staje się normą etyczną. Obecność Boga umożliwia człowiekowi właściwe zrozumienie siebie oraz drugiego jako „Innego” w pełnej, autentycznej relacji osobowej. Odnaleziony w ten sposób człowiek pełen wdzięczności urzeczywistnia swoje powołanie do życia na chwałę Bożą” (1 Kor 10,31). Wdzięczność Bogu jest znakiem miłosierdzia, jedności i węzłem miłości. Człowiek jest człowiekiem właśnie wtedy, kiedy przemienia go Bóg. Człowiek musi otworzyć się w sumieniu na miłość Boga w tym konkretnym świecie. Świat i człowiek to byty organicznie niedoskonałe potrzebujące pokuty. Uczestniczyć w życiu samego Boga znaczy również uczestniczyć w Jego miłosierdziu, miłości i pokoju⁴³. Bóg, który kształtuje życie wewnętrzne człowieka pozwala nawet w chwili osobistej śmierci wyrazić Jemu swoją wdzięczność⁴⁴.

5. Etos

Eucharystia tworzy wspólnotę jedności wiary i życia w miłości. Wspólnota jest rodzajem duchowej komunii z Bogiem. Nie znikają różnice pochodzenia, powołania i charyzmatów. Na drodze jedności nieodzownym wymaganiem staje się gotowość do pojednania. Jedność wspólnoty pogłębia komunikacja z Bogiem i ludźmi na sposób osobowy. Uczta eucharystyczna odsłania wymiar eschatologiczny, gdyż jednoczy żywych i zmarłych, a także jest antycypacją uczy niebieskiej. Udział w sakramentalnej

⁴² Por. tamże, s. 69.

⁴³ Por. tamże, s. 71.

⁴⁴ Tamże.

uczcie tworzy wspólnotę wiary i życia w celebrowanym zjednoczeniu, a jego konsekwencją jest wymóg miłości. Stąd wynika, że Eucharystia jest także sakramentem odpuszczenia grzechów⁴⁵ i zawiera w sobie istotne aspekty etyczne⁴⁶ obowiązujące w całej wspólnocie. Jedność przekraczająca bariery klas społecznych, wymiany wzajemnej, względu na braci. Dotyczy to również konieczności udziału w cierpieniach i radościach braci (por. 1 Kor 12,26). Istotne są wspólne odniesienia: „będziecie mieli te same dążenia: tę samą miłość i wspólnego ducha, pragnąc tylko jednego, a niczego nie pragnąc dla niewłaściwego współzawodnictwa ani dla próżnej chwały, lecz w pokorze oceniając jedni drugich za wyżej stojących od siebie. Niech każdy ma na oku nie tylko swoje własne sprawy, ale też i drugich!” (Flp 2,2-4). Człowiek w swoim działaniu zobowiązuje się brać pod uwagę drugiego człowieka i jego sprawy, a wzajemne uznanie staje się podstawowym prawem określającym relacje wewnątrz wspólnoty. Także sama równowartość dotyczy wszystkich (1 Kor 13). Owszem między osobami nie zanikają różnice pochodzenia, zdolności, charyzmatów i zadań, ale nie oznacza to zróżnicowania ich wartości (por. 1 Kor 12). Porządek odniesień we wspólnocie oparty jest na służbie (Łk 22,24-27) jako przykładzie chrześcijańskiego postępowania (J 13,2-17) i bez względu na społeczny status osoby (Jk 2,1-9). Różnice między wiernymi nie przestają istnieć, ulegają natomiast relatywizacji i nie mają istotnego znaczenia, gdyż w zasadniczy sposób wspólnota jest otwarta ponad wszelkimi granicami⁴⁷. Etyka wspólnoty uniemożliwia stwarzanie żadnych podziałów. Wspólnota eucharystyczna obejmuje Boga i ludzi (1 Kor 10,17). Pierwsi chrześcijanie wszystko mieli wspólne, wspólne „łamanie chleba” rzutowało to na codziennym, pozaliturgicznym życiu jego uczestników⁴⁸.

Komunia uwzględnia i przetwarza przeszłość, co wyraża się w pojednaniu, które musi poprzedzać złożenie Bogu ofiary (por. Mt 5,23). Oznacza to konieczność uwzględnienia zaistniałych w przeszłości ran i zatargów. Nieprzyjazne i wrogie odniesienia między wiernymi muszą więc ulegać wcześniejszej przemianie, jeśli Eucharystia ma zachować swój charakter. Także głoszenie „śmierci Pana „aż nadejdzie” (1 Kor 11,26) zakłada, iż wszyscy uczestniczący w Eucharystii podejmą zadanie przemiany życia, aby w pew-

⁴⁵ Por. A. Skowronek, *Eucharystia sakrament wielkanocny*, s. 168-175.

⁴⁶ Por. W. Kasper, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, s. 101, 135n.

⁴⁷ Por. K. Romaniuk, *Sakramentologia biblijna*, Warszawa 1994, s. 50.

⁴⁸ Por. tamże, s. 51.

nym sensie stało się ono „eucharystyczne”. Ów etos polepszania egzystencji i zaangażowanie na rzecz przemiany świata zgodnie z Ewangelią, wyraża aspekt eschatologiczny ofiary eucharystycznej i całego życia chrześcijańskiego⁴⁹. Sakrament ten jest źródłem dynamizmu życia duchowego wierzącego i Kościoła⁵⁰. Ucztowanie wykazuje wymiar wspólnotowy uctowania Boga i człowieka. Komunia jest warunkiem relacji z Bogiem we wszystkich okolicznościach życia. Zwrot Boga ku ludziom realizuje się w całościowym systemie relacyjnych odniesień, w których się wydarza. Wspólnota jest dynamiczną, aktywną i osobową rzeczywistością, siecią odniesień zainicjowanych przez Boga, o wertykalnym zakorzenieniu, ale łączącą horyzontalnie. Święta rzeczywistość udziela się w posiłku i w ten sposób powstaje nieprzewyższalna forma komunikacji⁵¹. Powstanie wspólnoty wymaga klimatu radości i wdzięczności, w którym możliwe jest zaistnienie relacji międzyosobowych. Biblia wskazuje wprost na rzeczywiste momenty, w których szczególnie doświadczają się bycia obdarowanym, a które są uprzywilejowanym miejscem wdzięczności i komunikacji. Takim momentem jest przede wszystkim wspólna, uroczysta uczta, która prowadzi do powstania i umocnienia wspólnoty.

Związek pomiędzy postawą wdzięczności a rozwojem duchowo-moralnym istnieje dzięki Przymierzu, które obejmuje relację Boga do człowieka i relacje międzyludzkie. Rozumienie etosu dziękczynienia wydaje się łączyć sakramentalną, komunikacyjną i komunijną obecność Boga ze zbawczą dynamiką oraz doświadczane osobowo-relacyjne człowieka⁵². Eucharystia pełni także funkcję dydaktyczną i wychowawczą. Podarowanie czegoś jest aktem budującym wspólnotę, a duchowa forma daru wykracza już poza horyzont człowieka, na oddanie się Bogu i na Jego dar miłości⁵³. Kształtujący się etos wspólnoty wyzwala ludzi z izolacji i gromadzi ich wokół żywego centrum egzystencji⁵⁴ obejmującego nie tylko ludzi żyjących na świecie, ale także tych, którzy są w chwale nieba.

⁴⁹ Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003, nr 20.

⁵⁰ Por. A. Napiórkowski, *Misterium communionis*, s. 182-185.

⁵¹ Por. tamże, s. 123.

⁵² Por. A. Skowronek, *Eucharystia sakrament wielkanocny*, s. 24.

⁵³ Por. tamże, s. 43n.

⁵⁴ Por. Kongregacja Nauki Wiary. Deklaracja *Dignitatis personae*, Watykan 2008, nr 5.

Wnioski

Z przeglądu literatury teologicznej i dokumentów Kościoła wynika, że Eucharystia jako dziękczynienie jest centrum całego życia chrześcijańskiego, gdyż umożliwia człowiekowi doświadczenie pojednania, które Chrystus uzyskał raz na zawsze dla ludzkości wszystkich czasów⁵⁵. Wydarzenie to z perspektywy uczestnictwa w duchowej naturze otwiera człowieka na łaskę za pośrednictwem Kościoła. Zatem objawia ono pewną analogię do rozwoju i wzrostu życia naturalnego⁵⁶. W Eucharystii człowiek zostaje umocniony otrzymując pokarm życia wiecznego, jednak nie wiadomo czy stanowi to dla niego motywację do rozwoju życia duchowego, do postępowania w doskonałej miłości, w komunii z Bogiem i ludźmi⁵⁷. Nie wiadomo też czy owa motywacja implikuje do szczególnego zaangażowania na rzecz dobra wspólnego, w sferze osobistej i społecznej⁵⁸. Postawa wdzięczności może być jedynie bezrefleksyjnym uczestnictwem, a nawet pospolitym naśladownictwem.

Gratitude in the perspective of spiritual and moral development

Summary

The purpose of this text is to demonstrate the relationship between an attitude of gratitude and the Eucharist, taking into account a person's spiritual and moral development. The Eucharist is a mystery of thanksgiving that shapes human life and spirituality. Therefore, the virtue of gratitude should be nurtured through participation in the mystery of community life, especially the Eucharist. The community, as a medium and subject of faith, is immersed in God's communication with others. The banquet is an epiphany of God, a space for a communal exchange of love in eschatological dimensions. Moral development, in turn, is understood primarily as the formation of conscience and responsibility for action. This, of course, requires moral commitment, reciprocity, and a will to communion. This also

⁵⁵ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003, nr 12.

⁵⁶ Por. Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 1212.

⁵⁷ Por. Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti*, Watykan 2020.

⁵⁸ Por. tamże.

implies the need for social engagement, and even a mission that is sometimes critical of society.

Keywords: *The attitude of sacrifice, gratitude, the mystery of thanksgiving, the moral dimension of communion*

Bibliografia

- Bartnik Cz., *Dogmatyka katolicka*, t.2, Lublin 2003.
- Bartnik Cz., *Osoba w Trójcy Świętej*. „Personalizm” 1(2001), s. 67-78.
- Baumgarten A. I., *Sacrifice in religious experience*, Leiden 2002.
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Watykan 2007.
- Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti*, Watykan 2020.
- Grześkowiak J., *Oto wielka tajemnica wiary*, Poznań 1987.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et Vivificantem*, Watykan 1986.
- Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003.
- Jan Pawła II, List apostolski *Mane nobiscum, Domine*, Watykan 2004.
- Jasiak R., *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, (red.) M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002.
- Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992.
- Kasper, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Kielce 2005.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.
- Kongregacja Nauki Wiary. Deklaracja *Dignitatis personae*, Watykan 2008.
- Kowalczyk M., *Eucharystia jako objawienie Trójcy Świętej*, „Roczniki Teologiczne” 42 (2005), z. 2, s. 49-55.
- Napiórkowski A., *Misterium communionis. Eklezjalny paradygmat dziejów zbawienia*, Kraków 2006.
- Napiórkowski S.C., *Wszyscy pod jednym Chrystusem*, Lublin 1985.
- Nowak A. J., *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, Homo meditans, t. 9, (red.) W. Słomka, A.J. Nowak, Lublin 1992.
- Nowak A., *Osobowość sakramentalna*, Lublin 2000.
- Ratzinger J., *Pielgrzymująca wspólnota wiary. Kościół jako komunია*, Kraków 2003.
- Ratzinger J., *Teologia liturgii*, „Christianitas” 9 (2001), s. 2-8.
- Romaniuk K., *Sakramentologia biblijna*, Warszawa 1994.
- Skowronek A., *Eucharystia sakrament wielkanocny*, Włocławek 1998.
- Słownik biblijny*, (red.) H. Langkammer, Katowice 1982, s. 47.

Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 104-163.

Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 526-606.

Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, w: Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski - nowe tłumaczenie, Poznań 2002 s. 40-70.

Anna Samolej - W roku 2011 uzyskała doktorat na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W latach 2017-2022 odbyła staż naukowy na Uniwersytecie Warszawskim. Od 2018 roku jest członkiem Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka. Uczestniczyła w 80 konferencjach, szkoleniach i seminariach naukowych.